

*Сав'юк А. М.,
здобувач кафедри світової літератури
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»*

ТВОРЧІСТЬ ЛЕОПОЛЬДА ФОН ЗАХЕР-МАЗОХА В УКРАЇНСЬКОМУ Й ЗАРУБІЖНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Анотація. У статті проаналізовано еволюцію й етапи рецепції прози Л. фон Захер-Мазоха в українській і зарубіжній науці про літературу; окреслено основні філософські й літературознавчі розвідки про доробок письменника; визначено ключові інтерпретаційні вектори досліджень.

Ключові слова: мазохізм, Леопольд фон Захер-Мазох, дискурс, рецепція, Галичина, критика, фрейдизм.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що творчість Л. ф. Захер-Мазоха позначена неоднозначністю та контрверсійністю, його доробок нечасто ставав об'єктом наукових досліджень. Адже, «відбувшись як письменник у другій половині XIX ст., Захер-Мазох «затребуваним» був практично тільки культурою наступного, XX-го століття» [1]. Засадничим питанням літературознавчої рецепції творчості Л. ф. Захер-Мазоха є стереотипна масова ідентифікація імені автора насамперед зі сферою психіатрії (сексуальна девіація), тож власне творчий феномен австрійсько-галицького письменника досі залишається на периферії наукових зацікавлень, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою статті є аналіз еволюції та етапів науково-критичної рецепції спадщини Л. ф. Захер-Мазоха в українському та світовому літературознавстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перша серйозна рецепція прози Л. ф. Захер-Мазоха викликана появою новели «Дон Жуан із Коломій» (німецькою мовою) у «Щорічнику Вестермана» (Брауншвейг, 1866 р.). Критична візія твору зі спробами компаративістичного аналізу розгорнулася в передмові, написаній відомим літератором Ф. Кюрнбергом. Акцентуючи на типологічній схожості письма Мазоха й Тургенева, Ф. Кюрнберг виокремлює «чуттєвість» пейзажних описів обох авторів, адорацію патріархальних традицій та естетизацію екзотики слов'янської Аркадії [2, с. 192]. Проте прихильність критика до Мазоха більшою мірою, ніж до Тургенева, пояснюється не стільки захопленням високою ідейно-художньою вартістю новели «Дон Жуан із Коломій», скільки ідеологічними віяннями в Австро-Угорщині 60-70-х рр. XIX ст. Відтак, Ф. Кюрнбергер коментує потенційну роль Захер-Мазоха в тогочасній німецькомовній літературі: «Він русин, він не належить нашій літературі, лише перекладний. А що, коли б ми, замість великороса Тургенева, та взяли за взірць малороса, галичанина ...» [3, с. 143]. Австрійський критик говорив про «цивілізування», «культурну германізацію» слов'янських маргінесів Дунайської імперії, що тісно пов'язано з міфом цивілізаторської місії Німеччини у Східній Європі.

У 1872 р. новела Захер-Мазоха «Дон Жуан із Коломій» була перевидана в Парижі на сторінках популярного ліберального журналу «Огляд двох світів» (“*Revue des Deux Mondes*”) і користувалася неабиякою популярністю. Про поважне ставлення до твору Захер-Мазоха передової європейської критики свідчить хоча б той факт, що відомий німецький новеліст і теоретик Пауль Гайзе передрукував новелу Мазоха зі вступним словом у своїй знаковій антології «Німецька скарбниця новели» (“*Der Deutsche Novellenschatz*”). Суголосно із Ф. Кюрнбергом адорували новели Захер-Мазоха й інші літератори, скажімо, віденський прозаїк Ф. ф. Заар: «Його яскраві творіння, що переливалися багатьма барвами, не можна було порівняти ні з чим, що було написано до нього. ... Так молодий автор став героєм дня. Видавці газети роздирали його на шматки» [4].

Із 90-х рр. XIX ст. у німецькомовному світі позитивну рецепцію прози Захер-Мазоха різко затінує безкомпромісна критика, яка приписує автору епатажність як самоціль, поверховість змісту й натуралізм описів, позначений перверсивністю. Скажімо, німецький критик-антисеміт О. Глагау закидає Захер-Мазоха у вторинності його творчості, посиляючись на алюзійність та епігонство як ознаки дешевого графоманства: «Тургенев та інші поети Заходу і Сходу в нього з язика не сходять, і він наслідує їх, свідомо чи підсвідомо, варіює їх або навіть намагається їх перевершити. Він послідовник Шопенгауера ... Його новели кишать ремінісценціями різного роду, алюзіями на літературу та науку Заходу» [5, с. 170]. Очевидно, О. Глагау не вдалося відчитати за «кишінням» алюзій і ремінісценцій у прозі Мазоха зародки модерністської поетики й іманентне автору «замилування» мультикультуралізмом.

М. Нордау на початку 1890-х в інертному руслі тогочасної критики писав про «відомого белетриста Захер-Мазоха» як про одного з тих, що створили «звироднілий» інтелектуальний клімат епохи *fin de siècle* [6]. Проте творчий феномен Л. ф. Захер-Мазоха, незважаючи на негацію з боку німецькомовних літературний кіл, продовжував користуватися неабиякою популярністю у Франції та Америці. Позитивна рецепція творчості Л. ф. Захер-Мазоха у Франції підживлювалася насамперед його реноме франкофіла, величезною кількістю перекладів французькою та пікантними мазохістичними сценами на тлі «слов'янської екзотики». Ці фактори настільки сприяли популярності прози Мазоха, що аж до кінця XIX ст. французи вважали його третім за значимістю німецькомовним письменником (після Гете і Гейне). Варто відзначити й присвоєння Захер-Мазоха у 1883 р.

найвищої нагороди Франції – Ордена Почесного Легіону (на честь 25-ліття його письменницької діяльності). Свідченням особливого сприйняття прози Захер-Мазоха у Франції можуть слугувати теж напрочуд схвальні відгуки А. Доде, Е. Золя, В. Гюго, Г. де Мопассана, батька й сина Дюма, Г. Флобера, Г. Банга та ін.

Проте з 1890 р. відбувається спад популярності прози Захер-Мазоха, що змушує його займатися «літературним заробітчанством». Письменник, щоразу більше вдаючись у «сексуально мазохістичні» нюанси життя героїв, часто використовує псевдоніми «Шарлотта Арманд» та «Зоя Роденбах», а згодом до активного «продукування» таких творів долучається й дружина Мазоха – Ванда. Деякі спільні твори з'являлися під прізвиськом «Захер-Мазох». Смерть Захер-Мазоха у 1895 р. залишилася ніким не поміченою, незважаючи на чудові некрологи, написані Г. Баром та К. ф. Шпіттелером, де підмічено трагічність «буття між» автора «Венери в хустрі». Так, ініціатор модерністичного «Молодого Відня» Г. Бар у некролозі Мазоха пише: «Йому так і не вдалося знайти батьківщину для свого таланту. Йому так і не вдалося стати частиною якогось цілого. Правду кажучи, йому було б не так просто зробити ... Адже він ніде не був укорінений. До великого минулого авторської літератури він звернутися не міг, оскільки «великий дух» був для нього чужим. Німців він ненавидів, слов'янську культуру – переріс» [4].

Після смерті Мазоха, у 1901 р., з'явилося кілька статей, найбільший резонанс серед яких мали надруковані німецьким журналістом А. Шліхтегером уривки щоденника Мазоха. Згодом, у 1906 р., вийшла автобіографія першої дружини А. Рюмелін (Ванди фон Дунаев) «Сповідь мого життя», яка є теж свого роду спробою рецепції, хай надто суб'єктивної та упередженої, індивідуального феномена Мазоха. Останні дні життя Мазоха цікаво описані в романі французької письменниці Міріам Харрі (Еміль Перро) «Сіона в Берліні».

У 1933 р. ім'я Л. ф. Захер-Мазоха з'являється в чорних списках, що, очевидно, детермінувалося антисемітською ідеологією нацистів. Сам автор євреєм не був, проте в його творчості розгортається релігійний і культурний дискурс євреїв австрійської Галичини («Єврейські оповідання» (1878 р.); «Нові єврейські оповідання» (1881 р.); «Оповідання про польське гетто» (1886 р.); «Єврейське життя в текстах і зображеннях» (1890 р.)). Відтоді й аж до 1980-х років його твори не друкувалися й були вилучені з обігу. Отже, практично все ХХ ст. «випало» з рецепції творчості Л. ф. Захер-Мазоха, відповідно, художня цінність цих творів через упереджене до них ставлення була закрита для читача й вважалася за неактуальну серед літературознавців.

Натомість поняття мазохізму як психічного феномена викликало зацікавлення серед психоаналітиків. Так, у «Трьох нарисах» Фройд (1905 р.) зауважує: «... з огляду на те, що нам відомо, якою поширеною є схильність до перверсії, ми доходимо висновку, що ця схильність до збочень є загальною первісною схильністю статевого потягу людини, з якої упродовж періоду статевого дозрівання розвивається нормальна сексуальна поведінка внаслідок органічних змін і психічних гальм» [7]. Отже, психоаналіз трактує мазохізм як базовий елемент спадковості людських інстинктів поряд із садизмом (праці

Фройда «Дитину б'ють...»), «Економічна проблема мазохізму», «Заперечення», «Фетишизм» тощо).

В Україні переклади окремих новел Захер-Мазоха з'явилися у 70–90-х рр. ХІХ ст. Скажімо, роман «Новий Йов» вийшов у часописі «Родимий листок» (1879 р.); уривок повісті «Бал руських питомців», історичний нарис «Княгиня Любомирська» – у журналі «Зоря» (1880 р., 1882 р.). Оповідання й новели «Привид», «Єврейський Рафаель», «Дикуни», «Слов'янські жінки», «Відродження», «Миша», «Пан і пани Рись», «Заскія», «Три весілля» у 1882–1893 рр. друкували газети «Слово», «Червона Русь», «Бесіда», «Галичанин». Першим відгуком на твори Мазоха стала стаття «Захер-Мазох і русини» критика Л. Сапогівського на сторінках львівської «Зорі» (1880 р.), де автор порушив проблему недооцінки творчості австрійського письменника й акцентував на тому, що «Захер-Мазох перший із чужинців звеличив наш народ з такою любов'ю, якої тяжко навіть межі нашими авторами знайти» [8].

На думку літературознавця М. Вальо, «згадану його [Захер-Мазоху] «неславу» серед українців Лев Сапогівський мотивував «несвідомим потокуванням» українських літераторів польській критиці, яка, «встидаючись образу» польської суспільності, показаного «в зеркалі Захер-Мазоха», тенденційно знецінювала його творчість» [9, с. 152]. Проте на той час молодий критик Л. Сапогівський ще не був знайомий із сенсаційними творами Мазоха, натомість будував свою лояльну думку на основі збірок «Галицькі історії» (1878 р.). Адже якщо рецепція німецької, австрійської чи французької читачької публіки характеризувалася підвищеною увагою до сексуального екзотизму, то для українського читача Л. ф. Захер-Мазох мав особливе значення, оскільки змалював саме етнічний і ментальний колорит Галичини.

Окрім «Зорі», твори Мазоха були представлені переважно у московіфільських виданнях, а «на думку І. Франка, відмовившись від участі у відродженні української літератури на народній, національній основі, та все ж бажаючи зберегти свій вплив у громадському й політичному житті народу, московіфи намагалися створити якусь окрему від народної літературу, за іншими, «вищими» й «тоншими» естетичними принципами, прагнучи до її «панськості» і водночас шукаючи відповідних аналогів в інших літературах. От тут і підійшли їм екзотика захер-мазохівських сюжетів, непослідовність його творчого методу» [9, с. 152]. Негативне ставлення до прози Мазоха з боку І. Франка зустрічаємо й у листі до дружини О. Хорунжинської: «Щодо Захер-Мазоха ти помиляєшся: він ані жид, ані з Іспанії родом, а справді галичанин... А що він про Галичину бреше несотворенні речі, се звісно цілому світу, крім французів і москалів» [10, с. 137].

Парадоксально, що навіть у ХХ ст. деякі провідні літературознавці хибно трактують творчість Мазоха, як-от американський славіст Л. Вульф у праці «Мої найзаповітніші фантазії» (2003 р.) стверджує, що Мазох «використовував елементи російського життя, більше того, він грав на страхах і уявленнях своїх сучасників щодо Росії, аби внести збурення у звичні романтичні форми буржуазного вікторіанського суспільства в Європі ХІХ ст. [...] Захер-Мазох, пишучи німецькою, пропонував увазі своїх читачів сюжети зі слов'янською екзотикою, які

могли сприйматися в контексті тогочасних упереджень щодо варварства Східної Європи» [11]. По-перше, вкотре маємо справу із переплутуванням понять «руський» («Русь») та «російський» («Росія»). По-друге, не можемо погодитися із тим, що Л. ф. Захер-Мазох у своїх творах «грав на страхах і уявленнях своїх сучасників», він радше розкривав їм невідомі сторінки культурної географії Східної Європи, і то не домислені, а «витягнуті» з фактів власного дитинства.

Філософське осмислення творчості Захер-Мазоха з позицій деконструктивізму подає Ж. Дельоз у праці «Представлення Захер-Мазоха» (1968 р.), анатуючи її (творчість Мазоха) насамперед як симптоматику психічного феномена. Порівнюючи садистський і мазохістський дискурси, Дельоз крізь призму психоаналізу й «мовний» розтин виокремлює такі іманентні особливості творів Мазоха, як «діалектика та уява», «відхилення матері й анігіляція батька», «протилежність ролі і смислу фетиша», «естетизм мазохізму», «Я та ідеалізація», «протилежність форм десексуалізації та ресексуалізації» тощо. Естетизм мазохізму, безперечно, Дельозу імпонує більше, ніж антиестетизм садизму, що унаочнюється високою оцінкою творчості Мазоха, який «використовує уже не романтичну мрію, а фантазм і всю силу фантазму в літературі. У літературному плані Мазох – майстер фантазму й підвишеності, і вже в силу однієї лиш цієї своєї техніки він – великий письменник, який надавав фольклорному матеріалу силу міфу» [12, с. 138].

У цьому ж контексті іспанський новеліст і публіцист Ф. Умбрал зазначає: «Мазоха можна було б назвати невідомим предтечею фашистського вчення, згідно з яким катування – це один із найсолідніших способів знищення людини. А отже, насилля й газові камери є актами любові у стосунку до жертв нацистів, завдяки яким нещасні потрапляють на небо» [13]; іншою промовистою цитатою цього самого автора є така: «Мазох змусив свою дружину роздягнутися і прикрити наготу хутром. Це був день народження голокосту» [13]. Австрійський літературознавець А. Опель, у свою чергу, підкреслює, що з сучасного погляду Мазоха слід розглядати «не лише як новатора натуралізму: він багато зробив для розвитку психологічного роману, що остаточно сформувався у ХХ ст. Цілий розділ європейської літературної історії міг бути написаний по-іншому» [3, с. 147]. К. Імелінський у передмові до польського видання творів Л. ф. Захер-Мазоха 1989 р. аргументує тезу про те, що естетика страждання є іманентною рисою письменства II пол. ХІХ ст., і як приклад наводить імена Л. Толстого та П. Верлена. Проте рефлексія К. Імелінського про прозу Мазоха маркована однобічністю, стереотипністю та кліше радянського літературознавства, у якому «все зводиться до повторюваної сцени бичування, натомість решта є досить дрібним і поверховим тлом певних подій, які позбавлені глибших рефлексій і аналізу» [14, с. 7].

Пильної уваги, безперечно, заслуговує солідна монографія польського германіста М. Кланської «Далеко від Відня: Галичина в очах німецькомовних письменників 1772–1918» (1991 р.), у якій подано новочасний погляд на німецькомовну літературу «галицької» тематики з геокультурної перспективи. Так, М. Кланська зауважує, що перед Йозефом Ротом Леопольд Захер-Мазох був

найбільшим німецькомовним письменником Австро-Угорщини [15, с. 9].

До реанімування літературного статусу Захер-Мазоха в російському публічному дискурсі значною мірою спричинилося видання «Венери у хутрі» (1992 р.), яке, окрім самих творів, умішувало російські переклади текстів Ж. Дельоза «Холодне та жорстоке» й уже згадувані праці про мазохізм Фройда. Знаменувалося сплеском поновного зацікавлення прозою Мазоха й есе А. Еткінда «Пам'ятаєш там, у Карпатах?» (1995 р.), яке згодом ляже в основу першого розділу книги «Содом і Психея» під назвою «Лід, хутро, форель: від Мазоха до Кузьміна, або Контекстуалізація бажання» [16]. Проте в цій праці автор трактує Мазоха як одного «з багатьох прихильників російської культури та російських жінок» [16]. Доречними є коментарі В. Чернецького про те, що Еткінд здійснив «спробу перетворити Мазохову Галичину на уявну Росію». Далі літературознавець продовжує: «Те, що для західного Захер-Мазохового читача було екзотичним контекстом його історій ..., для його російського читача стало осердям самого тексту, умовою, що уможлилювала незвичну поведінку, притаманну його героям» [17, с. 13].

Найбільш об'єктивним, на нашу думку, дослідженням творчості Мазоха в російському літературознавстві є праці Л. Полубояриної [18]. Дослідниця обґрунтовує модерністські тенденції «Венери в хутрі» та «Дон Жуана з Коломиї», стверджуючи, що вони «за низкою параметрів проблематизують офіційний суспільний дискурс, ставлячи в центр зображення «альтернативні» сексуальні, соціальні й релігійні практики, і тому навряд чи можуть бути інтегровані в реалістичну художню систему» [1]. Продовжуючи думку першого критика Мазоха Ф. Кюрнберга, Л. Полубояринова традиційно вдається до компаративістських зіставлень творчості Мазоха й Тургенева [4], здійснюючи семіотично-літературознавчий розтин «степового дискурсу» або ж «степового інтертексту» Мазоха. Також дослідниця порівнює естетику самокатування у прозі Мазоха та постмодерніста В. Сорокіна.

Через пікантну тематику творчості Л. ф. Захер-Мазоха в Україні його проза довгий час не тільки не вітала, а й була заклеювана, через що читач не мав змоги ознайомитися з поглядами європейського письменника на галицький культурно-етнічний топос. Новий етап вивчення та рецепції творчості Мазоха починається у 80-х рр. ХХ ст., коли активно перевидаються його твори; виходять збірники матеріалів про життя і творчість письменника; з'являються нові дослідження. Так, у 1994 р. в журналі «Всесвіт» опубліковано повісті «Дон Жуан із Коломиї» та «Жіночі образки з Галичини» у перекладах Наталії Іваничук та Івана Герасима. 1999 р. у Львові побачив світ окремих том українських перекладів прозових творів Л. ф. Захер-Мазоха [19].

Останніми десятиріччями дискурс «мазохізму» в науковій критиці поживався появою низки цікавих ґрунтовних статей, як-от розвідка Є. Нахліка «Рецепція Леопольда фон Захер-Мазоха в західноукраїнському літературному процесі ХІХ ст.» [20]. Глибинним є аналіз літературознавця Анни-Галі Горбач, де авторка окреслює особливість змалювання галицького народного життя й «екзотизування» художнього простору як цілеспрямовану Мазохову стратегію. Також дослідниця зауважує

актуалізацію в його прозі соціального міфу мультикультуралізму: «... коли йдеться про співжиття українського, польського і єврейського народів, то автор не може віддалитися від ідеалізації та певних шаблонів, які він собі витворив, хоч загально знає про ворожнечу між українцями й поляками» [21]. Не згадану Анною-Галею Горбач тему ідеологічних суперечностей у творах Мазоха розгортає А. Чернооченко: «Прикметно, що непорозуміння та сутички, зображені в творах, Мазох інтерпретує як наслідок соціальної несправедливості та зіткнення політичних інтересів різних партій, яскравими прикладами чого стають коментарі самого автора та рефлексії, вкладені у уста персонажів. Образ барвистого різнокультурного світу, як і сама ідея можливості співжиття ментально різних народів – єдності в розмаїтті – була на той час в австрійській літературі новою» [22].

Найгрунтовнішим видається аналіз творчості Мазоха літературознавцем Л. Цибенком у післямові до вибраного, де дослідниця аргументує тезу про те, що для Мазоха «Галичина була наскрізно надетнічним утворенням, де німецькі, слов'янські та єврейські елементи злилися в єдине нероз'єднуване ціле. Вона вважає, що всі спроби визначити етнічну належність більшості Мазохових героїв та й самого автора є марною справою» [23, с. 374]. Важливо, що Л. Цибенко висвітлює ті риси прози Мазоха, які ще не були належно окреслені в українському літературознавстві, а саме: автобіографічне обрамлення та гротескно-пародійний аспект.

Протягом останніх років в українському літературознавстві простежується зростання інтересу до творчості Захер-Мазоха як об'єкта порівняльного вивчення. Так, Ф. Штейнбук зацентрував типологічний контекст кореляту сексуальності творчості Мазоха та Е. Єлінек, виходячи з психотипної схожості героїв («Венера в хутрі» і «Піаністка»), які «надихаються, у засаді, збоченою пристрастю, а чи й потерпають від неї» [24, с. 65]. Застосовуючи метод тілесно-міметичного аналізу художніх творів, дослідник висновує, що в обох творах «ідеться передусім про намагання хоч якось концептуалізувати взаємини між чоловіком і жінкою чи, точніше, не тільки концептуалізувати, а й зняти онтологічну суперечність між першим і другою» [24, с. 67]. Окремі українські розвідки присвячено висвітленню міфу постаті Мазоха в суспільному просторі, наприклад, стаття О. Середи [25], де проаналізовано ідею «мазохістської» кав'ярні та пам'ятника Мазоха у Львові.

Отже, увесь «рецепційний» доробок у дискурсивному полі прози Л. ф. Захер-Мазоха можна поділити на чотири групи (за кількісним спаданням): психо-патологічні студії (Р. фон Крафт-Еббінг, З. Фрейд, Ж. Дельоз та ін.); національна ідентичність художнього світу й геокультурна парадигма (М. Вальо, Л. Вульф, А.-Г. Горбач, М. Кланська, А. Опель та ін.); літературознавчий поетикальний та ідейно-художній аналіз (Л. Полубояринова, Л. Цибенко, А. Чернооченко та ін.); компаративістичні зіставлення з творчістю І. Тургенева, А. Белого, Е. Єлінек, В. Сорокіна та ін. (Л. Полубояринова, Ф. Штейнбук та ін.).

Висновки. Отже, попри наявність великої кількості статей, присвячених Л. ф. Захер-Мазоху, літературознавчий дискурс довкола його творчості виглядає досить послабленим, що зумовлено такими чинниками:

1) актуалізація у прозі Мазоха дискурсивно-сексуальної топосфери й ототожнення його насамперед із психо-патологічним поняттям «мазохізм»; 2) практично столітня пауза рецепції, видання та перекладів творів; 3) популяризація низькопробної белетристики Мазоха, яка часто є об'єктом літературних, видавничих і кінопродюсерських спекуляцій (таких «заробітчанських» творів у доробку Мазоха налічується понад 300).

Подальше розгортання літературознавчого дискурсу довкола творчості Леопольда фон Захер-Мазоха видається доволі перспективним, зважаючи на малий відсоток досліджень його прози, а також на те, що творчість австрійського письменника тільки частково перекладена українською мовою. Основу подальшої програми актуальних досліджень могли б скласти теми геокультурного контексту, а також гендерних і національних стереотипів прози Леопольда фон Захер-Мазоха.

Література:

1. Полубояринова Л. Проза Леопольда фон Захер-Мазоха в літературному контексті епохи реалізму: автореф. дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.01.03 «Література народів і стран зарубіжжя (література народів Європи, Америки, Австралії)» / Л.Н. Полубояринова. – Санкт-Петербург, 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://19v-euro-lit.niv.ru/19v-euro-lit/articles-ger/poluboyarinoва-proza-leopolda-fon-zahera-mazoha.htm>.
2. Kürnberger F. Vorrede zum «Don Juan von Kolomea» von Leopold von Sacher-Masoch // Sacher-Masoch L. v. Don Juan von Kolomea. Galizische Geschichten. – Bonn, 1985. – S. 191–192.
3. Опель А. Леопольд фон Захер-Мазох – Колумб Сходу / А. Опель; з нім. пер. Н. Іваничук // Всесвіт. – 1994. – № 3. – С. 143–151.
4. Полубояринова Л. Захер-Мазох и Россия / Л. Полубояринова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pseudology.org/Literature/Zaxer_Mazox_Russia.htm.
5. Glagau O. Turgeniev's Nachahmer. Karl Detlef. – Sacher-Masoch // Glagau O. Die Russische Literatur und Iwan Turgeniev. Berlin, 1872. – S. 162–174.
6. Нордау М. Генрик Ибсен / М. Нордау [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.norge.ru/nordau_ibsen/.
7. Фрейд З. Три очерка по теории сексуальности / З. Фрейд. – Москва, 1990. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://bookz.ru/authors/zigmund-freid/tri-o4er_971.html.
8. Бойченко О. Мазохіст мимоволі / О. Бойченко // Український журнал. – 2009. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrjournal.eu/pol.archive.html/364/>.
9. Вальо М. Л. Захер-Мазох і Україна / М. Вальо // Всесвіт. – 1994. – № 3. – С. 152–155.
10. Франко І. Галицьке краєзнавство / І. Франко // Зібр. тв.: у 50 т. – К. : Наук. думка, 1986. – Т. 46. – Кн. 2. – 1986. – С. 116–150.
11. Вульф Л. «Мої найзаповітніші фантазії» : Леопольд фон Захер-Мазох і міф Східної Європи / Л. Вульф; пер. з англ. Н. Чорпіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://referat.iv-fr.net/2007/07/05/mo_najzapovtsh_fantaz_leopoldfon_zakhermazokh__mf_skhdno_vropi.html.
12. Венера в мехах. Ж. Делёз. Представление Захер-Мазоха. З. Фрейд. Работы о мазохизме / сост., пер. с нем. и франц. и комментарии А.В. Гараджи. – М. : РИК «Культура», 1992. – 380 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.torrentino.com/torrents/377758>.
13. Умбрал Ф. Садофашизм. Захер-Мазох / Ф. Умбрал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.abc-people.com/data/masoch/tvo1.htm>.
14. Imielinski K. Przedmowa // von Sacher-Masoch L. Wenus w futrze / Kazimierz Imieliński. – Łódź : «ResPolon», 1989. – S. 3–9.
15. Kłańska M. Daleko od Wiednia. Galicja w oczach pisarzy niemieckojęzycznych (1772-1918) / Maria Kłańska. – Kraków : Towarzystwo autorów i wydawców prac naukowych «Uniwersitas». – Kraków, 1991. – 277 s.

16. Эткинд А. Содом и Психея: Очерки интеллектуальной истории Серебряного века / А. Эткинд. – М. : ИЦ-Гарант, 1996. – 413 с.
17. Чернецький В. Українці, росіяни та Мазохів спадок: [Сприйняття Захер-Мазохової творчості в спадку двох країн: України і Росії] / В. Чернецький // Критика. – 2005. – № 9. – С. 11–13.
18. Полубояринова Л. Леопольд фон Захер-Мазох – австрійський письменник епохи реалізму / Л. Полубояринова. – Санкт-Петербург : Наука, 2006. – 646 с.
19. Захер-Мазох Л. Жіночі образки з Галичини. Вибрані твори / Л. Захер-Мазох. – Львів : Літопис, 1999. – 383 с.
20. Нахлік Є. Рецепція Леопольда фон Захер-Мазоха в західноукраїнському літературному процесі XIX ст. / Є. Нахлік // Українська література в Австрії, австрійська – в Україні : матеріали міжнародного симпозіуму. – К., 1994. – С. 110–123.
21. Горбач А.-Г. Українська тематика в творчості Захер-Мазоха / А.-Г. Горбач [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/n6texts/horbach.htm>.
22. Чернооченко А. Фольклорна мудрість гуцулів в оповіданні-легенді Леопольда фон Захер-Мазоха «Опришок Магас» / А. Чернооченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.abc-people.com/data/masoch/tvo3.htm>.
23. Цибенко Л. Післямова / Л. Цибенко // Захер-Мазох фон Л. Вибрані твори. – Львів, 1999. – С. 365–382.
24. Штейнбук Ф. Мазох – Єлінек: тілесно-міметична топологія кореляту сексуальності, або Літературно-збочена колізія складної простоти / Ф. Штейнбук // Слово і час. – 2013. – № 3. – С. 64–72.
25. Серета О. Львівська «мазохіада» / О. Серета // Leopold multiplex. – Київ, 2008. – С. 114–122.

Савьюк А. М. Творчество Леопольда фон Захер-Мазоха в украинском и зарубежном литературоведении

Аннотация. В статье проанализированы эволюцию и этапы рецепции прозы Л. фон Захер-Мазоха в украинском и зарубежном литературоведении; очерчены основные философские и литературоведческие исследования о прозаическом наследии писателя; определены ключевые интерпретационные векторы исследований.

Ключевые слова: мазохизм, Леопольд фон Захер-Мазох, дискурс, рецепция, Галичина, критика, фрейдизм.

Savyuk A. Creative Works by Leopold von Sacher-Masoch in Ukrainian and Foreign Literary Criticism.

Summary. The article investigates the evolution and stages of the reception of the prose works by L. von Sacher-Masoch in the Ukrainian and foreign literature; the basic philosophical and literary criticism studies about Masoch's prose heritage are outlined; the key interpretation vectors of the researches are defined.

Key words: masochism, Leopold von Sacher-Masoch, discourse, reception, Galicia, criticism, freudyzm.